

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

Beata Skolik

Rehabilitacja w Polsce w latach 1918-1939

Przedstawiona dysertacja doktorska stanowi próbę przybliżenia rodowodu polskiej rehabilitacji z okresu międzywojennego. Założeniem było wypełnienie luki w historiografii kultury fizycznej, rehabilitacji i fizjoterapii w Polsce w latach 1918–1939. Celem badań było stworzenie pierwszego kompleksowego opracowania uwzględniającego wszystkie elementy składowe rehabilitacji leczniczej.

Do udzielenia odpowiedzi na przyjętą tezę główną: rozwój rehabilitacji w Polsce w latach 1918-1939, badaniami objęto terytorium II Rzeczypospolitej w granicach ustalonych od uzyskania suwerenności w 1918 r. do wybuchu drugiej wojny światowej.

Przedstawiona dysertacja jest pracą historyczną. Podstawową metodą wykorzystywaną przy jej pisaniu była analiza zgromadzonych źródeł historycznych. Układ pracy posiada charakter nadrzędnie rzeczowy a podrzędnie chronologiczny. Praca omawia, uściśla i wyjaśnia niejasności, weryfikuje wiele istotnych dat, wydarzeń, faktów i danych. Wyniki badań ukazane w narracji pracy dokumentowane są przy pomocy przypisów dolnych, a także przez zamieszczenie stosownej bibliografii.

Zgromadzony materiał bibliograficzny obejmuje dostępne przedwojenne publikacje. W zasobie tym znajdują się publikacje zwarte, artykuły w czasopismach o tematyce leczniczej, balneologicznej, rehabilitacyjnej, a także z zakresu kultury fizycznej i sportu. Miejscem poszukiwań źródeł były głównie zasoby archiwalne. Kwerendą objęto roczniki wielu przedwojennych czasopism (lata 1918-1939), czasopisma wydawane po 1945 r., pierwsze podręczniki wydane w latach międzywojennych. Istotny wkład wniosły dokumenty źródłowe oraz materiały zawarte w materiałach ze zjazdów naukowych. Źródłem informacji były prospekty, foldery, materiały reklamowe przydatne do przybliżenia rozwoju zdrojownictwa w Polsce w omawianym okresie. Wykorzystano również liczne biografie naukowe lekarzy, higienistów, instruktorów i metodyków wychowania fizycznego i innych. Cenne dokumenty pozyskano ze zbiorów prywatnych, od ludzi, którzy od lat funkcjonują w „polskiej rehabilitacji i fizjoterapii”. Korzystano także z zasobów internetowych. Ważną bazą źródłową stanowią fotografie nawiązujące do treści pracy, które zostały umieszczone w poszczególnych rozdziałach. Pełny wykaz źródeł wykorzystanych w pracy zamieszczono w bibliografii.

Zagadnienie główne zostało scharakteryzowane na tle rozwoju w Polsce dwóch koncepcji: wychowania fizycznego i kultury fizycznej, ujmującej aktywność fizyczną człowieka w wymiarze funkcji zdrowotnej oraz rozwoju fizjoterapii. Podkreślone zostały związki gimnastyki leczniczej, masażu, hydroterapii, klimatoterapii i innych rodzajów terapii z medycyną i kulturą fizyczną. Uwzględnione zostały związki polskiej rehabilitacji z innymi specjalnościami medycznymi, tj. ortopedią, reumatologią, chirurgią, interną i medycyną sportu, których rozwój przypadł również na lata międzywojenne, a które od początku tego rozwoju jako element terapii stosowały ruch i czynniki fizykalne. Zostały ukazane procesy tworzenia się ośrodków naukowo-badawczych w zakresie kultury fizycznej i rehabilitacji. Pozwoliło to na przybliżenie koncepcji oraz udziału i osiągnięć polskich lekarzy, instruktorów wychowania fizycznego i gimnastyki leczniczej w kształtowaniu teoretycznych podstaw i praktyki wymienionych dziedzin. Przedstawiono także warunki społeczno-polityczne, podstawy prawne, najważniejsze czynniki wpływające na kształtowanie się i rozwój tej nowej dyscypliny w latach międzywojennych.

W pracy starano się znaleźć odpowiedź na kilka ważnych pytań. Chodziło, aby ustalić w jaki sposób na kształtowanie się standardu polskiej rehabilitacji w II RP wpłynęło dziedzictwo zaborów, w jaki sposób na jego kształtowanie wpłynęła I wojna światowa i jej

skutki zdrowotne dla społeczeństwa, jakie elementy można uznać za istotne czynniki składowe w okresie kształtowania się tego standardu w latach 1918-1939. Szukano także odpowiedzi jakie były najpoważniejsze przeszkody w procesie jego kształtowania, czy mogły one doprowadzić do całkowitego zahamowania tego procesu, a także co zdecydowało, że te przeszkody zostały przezwyciężone a podstawy standardu rehabilitacji zostały ostatecznie ukształtowane. Intencją przygotowania niniejszej pracy była także próba wyjaśnienia jakie elementy standardu rehabilitacji wypracowanego w II RP zostały włączone bezpośrednio po 1945 r. do modelu rehabilitacji w PRL?

W rozdziale pierwszym przybliżono współczesny rodowód rehabilitacji w skali światowej, głównie w oparciu o wiodące w tym rozwoju kraje tj. Szwecję, Niemcy, USA i inne. W rozdziale drugim scharakteryzowano działalność zakładów gimnastycznych funkcjonujących na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w. Ich szeroka działalność miała duży wpływ na rozwój rehabilitacji w trzeciej dekadzie XX w. Rozdział trzeci stanowi część najobszerniejszą, bowiem uznano, że działalność i osiągnięcia na polu medycyny i wychowania fizycznego miały największy wpływ na rozwój rehabilitacji w Polsce. Opisano w nim pracę pierwszych ośrodków naukowych promujących leczenie ruchem, które rozwijały się w oparciu o wydziały medyczne uniwersytetu w Poznaniu, Warszawie, Krakowie i Lwowie. Ujęto również rozwój rehabilitacji poza ośrodkami naukowymi. W rozdziale czwartym uwzględniono pracę lekarzy oraz przedstawicieli środowiska związanego z upowszechnianiem higieny, ruchu i aktywności fizycznej w polskiej szkole oraz życiu młodego człowieka. Uznano, że rozwój rehabilitacji nie byłby możliwy, gdyby wcześniej nie stworzono podstaw do rozwoju higieny szkolnej, wychowania fizycznego, sportu i szeroko rozumianej kultury fizycznej. W rozdziale piątym przybliżono rozwój standardu polskiej fizjoterapii balneologicznej stosowanej w rehabilitacji w latach II RP. To właśnie zakłady hydroterapii i zdrojowiska, w których w sezonie letnim praktykowali lekarze i instruktorzy gimnastyki, były miejscem prowadzenia doświadczeń i potwierdzania skuteczności zabiegów fizjoterapeutycznych w znaczeniu klinicznym. Ostatni rozdział stanowią konkluzje i wnioski.

Praca przybliży zainteresowania zawodowe wielu Polaków, potencjał twórczy, naukowy, zrealizowane zamierzenia i utracone możliwości. Niektórzy z nich będąc gorącymi patriotami, a często też czynnymi żołnierzami, poświęciło życie za Ojczyznę w czasie drugiej wojny światowej. Autorka wyraża przekonanie, że przygotowana rozprawa doktorska uporządkuje wiedzę na temat rehabilitacji w Polsce we wspomnianym okresie oraz skoryguje nieścisłości. A przede wszystkim przyczyni się do głębszego poznania tradycji rehabilitacji leczniczej. Być może nawet zachęci innych do dalszego pogłębiania wiadomości z tej dziedziny, poprzez studiowanie literatury przedmiotu i źródeł archiwalnych.

Przywołane w pracy dokonania potwierdzą, że lata 1918-1939 były bardzo ważnym okresem w ewolucji rehabilitacji w Polsce. W omawianym okresie nastąpił intensywny rozwój fizjoterapii, który przyczynił się do rozwoju standardu rehabilitacji w Polsce. Polscy naukowcy byli pionierami wielu ciekawych metod i zabiegów fizjoterapeutycznych. Nastąpił intensywny i nowoczesny rozwój balneoterapii i balneologii, a stworzone wówczas podstawy prawne dotyczące lecznictwa uzdrowiskowego obowiązywały jeszcze długo po zakończeniu drugiej wojny światowej. Opracowane koncepcje i metody okazały się na tyle istotne dla medycyny i rehabilitacji, że są stosowane do dnia dzisiejszego przez kolejne pokolenia polskich lekarzy i fizjoterapeutów. Po II wojnie światowej polski standard rehabilitacji kształtowały osoby uczestniczące w jego tworzeniu w latach 1918-1939 i ich wychowankowie.